

Sygn. akt V KK 357/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Szewczyk (przewodniczący)

SSN Andrzej Stępka (sprawozdawca)

SSN Dariusz Świecki

Protokolant Katarzyna Wępa

w sprawie P. sp. z o.o.

z siedzibą w G.,

ukaranego na podstawie art. 3 i art. 4 w zw. z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. Nr. 197, poz. 1661 z późn. zm.),
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.
w dniu 15 grudnia 2015 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść podmiotu zbiorowego (PG IV KSU 260/15), od wyroku Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Fabrycznej we Wrocławiu z dnia 5 czerwca 2008 r., sygn. akt XII K 96/08,

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu dla Wrocławia – Fabrycznej we Wrocławiu.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 5 czerwca 2008 r., w sprawie XII K 96/08, Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Fabrycznej we Wrocławiu na podstawie art. 3 i 4

ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. Nr 197, poz. 1661 ze zm.), pociągnął podmiot zbiorowy - „T.” Sp. z o.o. z siedzibą w Głogowie, do odpowiedzialności za czyn zabroniony działającego w jego imieniu J. L., prezesa zarządu „T.” Sp. z o.o., którego wyrokiem Sądu Rejonowego dla Wrocławia - Fabrycznej z dnia 27 grudnia 2007 r., sygn. akt XII Ks 111/07, uznano winnym popełnienia czynu z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s. i za to wymierzono mu karę grzywny w kwocie 500 zł. W tej sytuacji podmiot zbiorowy na podstawie art. 7 ust 1 w/w ustawy został ukarany przez Sąd karą pieniężną w wysokości 1000 zł. Wyrok ten nie został zaskarżony przez strony i uprawomocnił się w dniu 13 czerwca 2008 r. (k. 47).

W dniu 16 września 2015 r. do Sądu Najwyższego wpłynęła kasacja Prokuratora Generalnego, który zaskarżył powyższy wyrok w całości na korzyść podmiotu zbiorowego – T. sp. z o.o. - zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisu prawa materialnego, mianowicie art. 5 ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, poprzez wyrażenie błędnego poglądu prawnego, że przepis ten mógł być podstawą odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony pod groźbą kary, popełniony przez J. L., będącego prezesem zarządu zajmującym się sprawami gospodarczymi w/w spółki.

W konkluzji Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu dla Wrocławia – Fabrycznej we Wrocławiu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jako oczywiście zasadna została rozpoznana w trybie art. 535 § 5 k.p.k. na posiedzeniu bez udziału stron.

Należy zwrócić uwagę, że ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (dalej jako: u.o.p.z.) ściśle określa, w jakich sytuacjach podmiot zbiorowy może zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej. Po pierwsze, model odpowiedzialności podmiotów zbiorowych opiera się na zasadzie akcesoryjności, to jest, uzależnieniu jej od zachowań osób wyszczególnionych w przepisach art. 1 - 3a

ustawy, jeżeli zachowania te przyniosły lub mogły przynieść podmiotowi zbiorowemu korzyść. Po drugie, odpowiedzialność podmiotu zbiorowego ma charakter niesubsydiarny, uzależniający możliwość wszczęcia postępowania w sprawie podmiotu zbiorowego od „potwierdzenia” popełnienia przez tę osobę czynu zabronionego jednym z taksatywnie wskazanych w przepisie art. 4 u.o.p.z. orzeczeń. Po trzecie, nałożenie na podmiot zbiorowy odpowiedzialności za czyny zabronione pod groźbą kary jest możliwe dopiero wówczas, gdy do popełnienia takiego czynu zabronionego dochodzi w następstwie, co najmniej braku należytej staranności w wyborze tej osoby fizycznej (*culpa in eligendo*), lub, co najmniej, braku należytego nadzoru nad tą osobą (*culpa in custodiento*) – ze strony organu lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego.

W dacie wydania zaskarżonego kasacją wyroku, jak też i w dacie popełnienia czynu zabronionego przez J. L., za który to czyn skazanie było podstawą przyjęcia odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, przepis art. 5 u.o.p.z. obowiązywał w wersji nadanej mu nowelizacją z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 180, poz. 1492), która weszła w życie z dniem 5 października 2005 r., a została ustalona przede wszystkim w oparciu o tezy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 listopada 2004 r., K 18/03, OTK – A 2004, nr. 10 poz. 103. Na skutek w/w wyroku Trybunału Konstytucyjnego art. 5 ustawy utracił moc z dniem 30 czerwca 2005 r., natomiast przepis ten w znowelizowanej wersji zakładał, że podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności, jeżeli do popełnienia czynu zabronionego doszło w następstwie co najmniej braku należytej staranności w wyborze osoby fizycznej, o której mowa w art. 3 pkt 2 lub 3 ustawy, lub braku należytego nad nią nadzoru ze strony organu lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego. Przepis art. 3 pkt 2 tej ustawy dotyczył osoby dopuszczonej do działania w wyniku przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez osobę wskazaną w pkt 1 tego przepisu, a więc taką, która działa w imieniu lub interesie podmiotu zbiorowego, jako uprawniona do jego reprezentowania, podejmowania w jego imieniu decyzji lub wykonywania kontroli wewnętrznej, natomiast pkt 3 odnosił się do osoby działającej w imieniu lub interesie podmiotu zbiorowego za zgodą lub wiedzą osoby, o której mowa w pkt 1.

A zatem wraz z datą wejścia w życie tej nowelizacji, nastąpiło zdecydowane ograniczenie sytuacji, w których podmioty zbiorowe, których dotyczy ta ustawa, mogą ponieść odpowiedzialność karną. Wyeliminowana została przede wszystkim możliwość pociągania podmiotów zbiorowych do odpowiedzialności karnej, za czyny popełnione przez członków organów zarządzających tych podmiotów, w tym prezesa spółki z o.o.

Na gruncie niniejszej sprawy pełną aktualność zachowuje pogląd prawny Sądu Najwyższego wyrażony w postanowieniu z dnia 5 maja 2009 r., w sprawie IV KK 427/08, w którym stwierdzono, że: *„przepis art. 5 ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. Nr 179, poz. 1661 ze zm.), w brzmieniu ustalonym ustawą nowelizującą z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 180, poz. 1492) w sposób zupełnie jednoznaczny przesłankę "zawinienia" podmiotu zbiorowego ustanawia jedynie w stosunku do osób wymienionych w art. 3 pkt 2 i 3 tej ustawy, poprzez wskazanie na "winę" w wyborze bądź nadzorze. Pominięcie w tym przepisie przesłanki własnej odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyny osób wskazanych w art. 3 pkt 1, przy niewprowadzeniu jakichkolwiek innych zasad odpowiedzialności podmiotu za działania osób nim zarządzających, spowodowało brak możliwości pociągnięcia podmiotu zbiorowego do odpowiedzialności za czyny zabronione tej kategorii osób”* (OSNKW 2009, z. 7, poz. 57).

Sprawca czynu zabronionego, będący prezesem zarządu spółki T., upoważnionym do działania w jej imieniu - a takim był w tej sprawie J. L., jako upoważniony w zakresie regulowania zobowiązań podatkowych - nie należał do żadnej z kategorii osób wskazanych w art. 3 pkt 2 i 3 omawianej ustawy. Był on natomiast osobą określoną w pkt 1 tego przepisu, do którego jednak art. 5, określający przesłanki odpowiedzialności podmiotu zbiorowego nie odwoływał się. Dodatkową przesłankę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego w postaci możliwości pociągnięcia go do odpowiedzialności na podstawie przepisów ustawy, gdy do popełnienia czynu zabronionego doszło także w następstwie organizacji jego działalności, niezapewniającej uniknięcia popełnienia takiego czynu, tym razem także przez osobę wskazaną m.in. w pkt 1 art. 3 ustawy, jeżeli uniknięcie jego zaistnienia mogło być zapewnione przez zachowanie należytej staranności

wymaganej w danych okolicznościach, przez organ lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego, wprowadzono co prawda do przepisów u.o.p.z., jednakże miało to miejsce dopiero w roku 2011, a przepis ten obowiązuje od dnia 14 listopada 2011 r. (Dz.U. Nr 191, poz. 1135).

W odniesieniu do realiów przedmiotowej sprawy chodzi o przepis art. 5 u.o.p.z. w jego uprzednim brzmieniu, którego stosowanie nie budzi wątpliwości, zaś Sąd Najwyższy w licznych orzeczeniach podkreślał, że przepis ten, z uwagi na brak odesłania do pkt 1 art. 3, nie daje podstaw do odpowiedzialności tego podmiotu za czyny zabronione popełnione przez osoby nim zarządzające (*zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 kwietnia 2011 r., V KK 15/11, OSNKW 2011, z. 8, poz. 72; z dnia 11 kwietnia 2011 r., V KK 57/11, Lex nr 7904533; z dnia 4 listopada 2011 r., V KK 136/11, Lex nr 1055044; z dnia 7 marca 2012 r., III KK 265/11, Lex nr 1163199; z dnia 29 stycznia 2013 r., V KK 438/12, Lex nr 1277813; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2009 r., IV KK 427/08, OSNKW 2009, z. 7, poz. 57*).

Nie ulega wątpliwości, że czyny, za które skazano J. L. jako osobę upoważnioną do zajmowania się sprawami gospodarczymi płatnika T. sp. z o.o. z siedzibą w G., nie dawały podstaw do przyjęcia odpowiedzialności spółki jako podmiotu zbiorowego według przepisów ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok. Jednocześnie, nie mając możliwości wydania orzeczenia kończącego postępowanie, które mieściłoby się w zamkniętym katalogu wskazanym w art. 537 § 2 k.p.k., Sąd Najwyższy orzekł o przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania w pierwszej instancji właściwemu Sądowi.

Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy Sąd zobowiązany będzie jeszcze raz przeanalizować sytuację prawną podmiotu zbiorowego i rozstrzygnąć ją z uwzględnieniem treści art. 5 u.o.p.z. oraz reguł prawa intertemporalnego.